

Didaktika přírodopisu 1

5. seminář: Pojmová mapa

Mgr. Libuše VODOVÁ, Ph.D.
Katedra biologie PdF MU

Po absolvování semináře bude student schopen....

....vlastními slovy vysvětlit, co je to pojem

....uvést, do které složky učiva pojmy náleží

.... svými slovy vysvětlit rozdíl mezi opěrnými, novými a rozšiřujícími

.....na konkrétním příkladu učiva rozlišit pojmy opěrné, nové a rozšiřující

....vlastními slovy vysvětlit co je to „pojmová mapa“

...odůvodnit význam pojmové mapy

...popsat mechanismus tvorby pojmové mapy

...sestavit pojmovou mapu pro konkrétní biologické téma

POJMY

- ❖ **základní stavební kameny kurikula**
- ❖ „*kategorie věcí či myšlenek, které mají společné nejdůležitější vlastnosti*“ (Pasch, 1998)
- ❖ grafickým vyjádřením vlastností, hierarchie a vztahů mezi pojmy je **pojmová mapa**
- ❖ z hlediska složek učiva jsou součástí vědomostí (spolu s fakty a generalizacemi)
- ❖ jejich vytváření patří ke **kognitivním výukovým cílům**

Příklady pojmů v přírodopise:

buňka, pletivo, tkáň, epitel, orgán, Australopithecus afarensis, Homo habilis, Homo erectus, Homo sapiens atd.

Typy pojmů v didaktice:

- **opěrné:** žákovi **známé** z dřívějších hodin nebo předmětů jsou **základem pro nové učivo**
- **nové (nově vytvářené):** náplň probíraného tématu
- **rozšiřující:** pro zvědavé žáky, k rozšíření učiva

Příklad: učivo o buňce v 6. ročníku

Opěrné pojmy: *buňka, rostlina, živočich, organismus, dýchání, fotosyntéza*

Nové pojmy: *plazmatická membrána, cytoplazma, jádro, chloroplast, mitochondrie, bičík, slizové pouzdro, buněčná organela, polopropustnost, vakuola, prvok, bakterie*

Rozšiřující pojmy: *prokaryotická buňka, ekaryotická buňka*

Učební úloha:

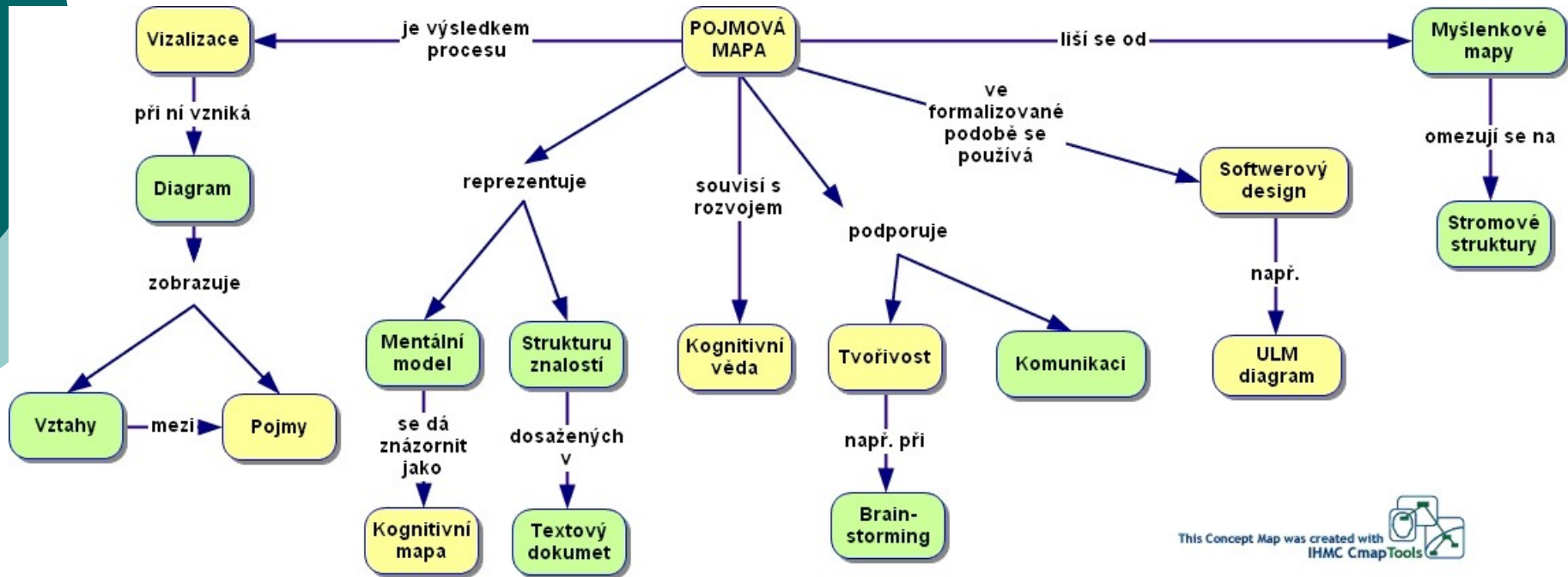
- 1. Přečtěte si okopírovaný text z učebnice pro ZŠ.***
- 2. Vypište z něj pojmy.***
- 3. Rozhodněte, zda se jedná o pojmy opěrné, nové nebo rozšiřující.***

Pojmová mapa:

- = *hierarchicky uspořádaná, grafická reprezentace vztahu mezi vybranými pojmy*
- hierarchická struktura: horní část mapy: obecné pojmy
spodnější části mapy: specifitější pojmy
- propojení pojmů: spojnice + popis vztahu nad spojnici
- Z typy: **1) strukturované** (pevný seznam pojmu je uspořádáván do schematické struktury)
  - 2) nestrukturované** (dle klíčového pojmu jsou hledány další související pojmy, které jsou následně hierarchicky je uspořádávány a propojovány)

Pojmová mapa

This Concept Map was created with
IHMC CmapTools

<http://www.e-profess.cz/data/KONCEPTUALNI%20M.jpg>

Proč pojmovou mapu vytvářet?

- **ujasnění** vztahů mezi pojmy
=> **zpřesnění, pochopení tématu**
- grafické znázornění hierarchické struktury => lepší **zapamatování**

Literatura:

FISCHER, Robert: *Učíme děti myslet a učit se: praktický průvodce strategiemi vyučování*. 2. vyd., Praha: Portál, 2004, 176 s., ISBN: 80-7178-966-6 (brož.).

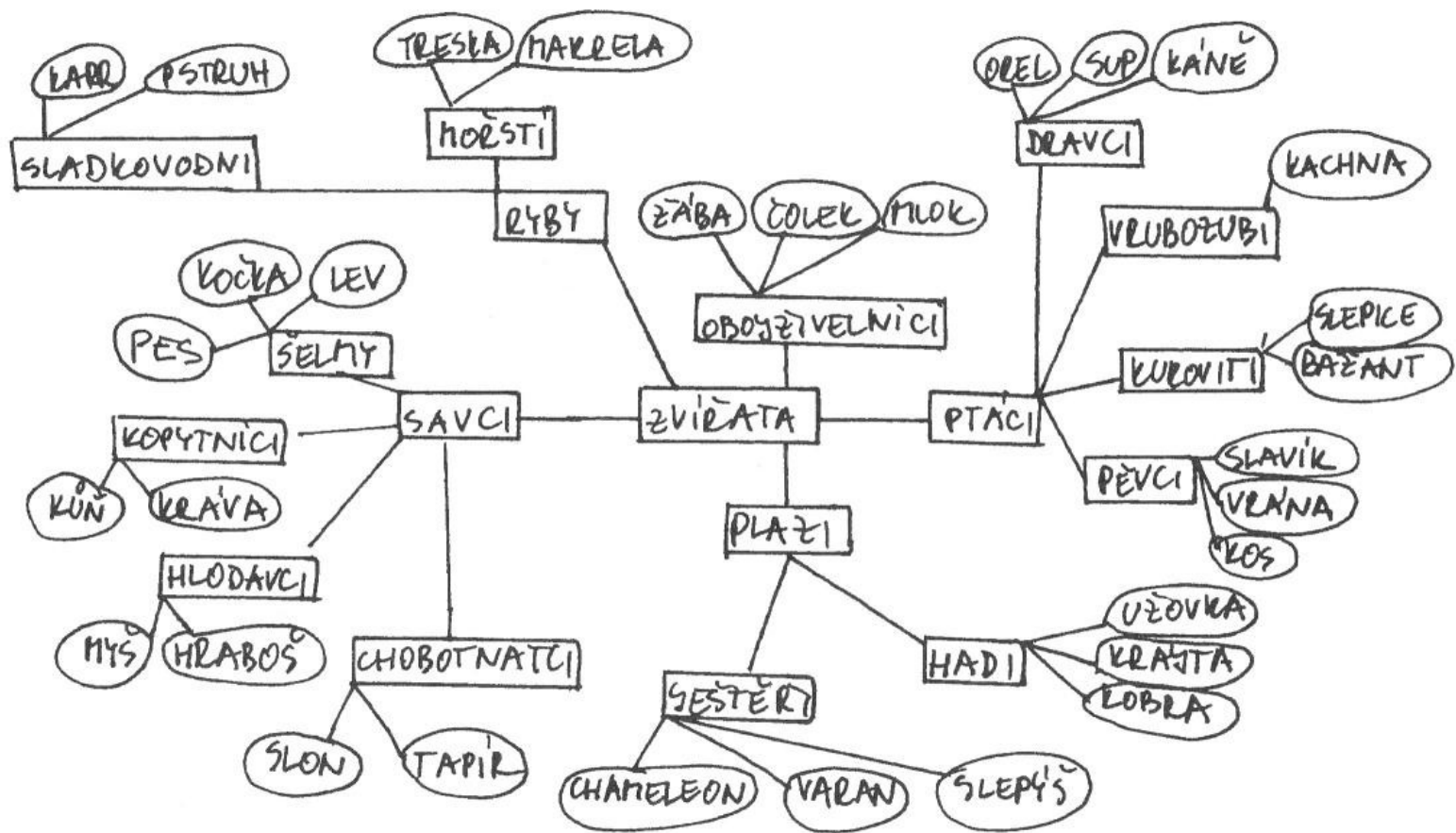
Myšlenková mapa:

- pouze stromová (strukturní) pojmová mapa
- = grafické vyjádření struktury učiva

vytvoření myšlenkové mapy:

- 1) myšlenkový proces: volba centrálního pojmu (*sinice*)
rozbor vztahů mezi dílčími pojmy
- 2) grafické zpracování:
  - **pojmy**, jejich vlastnosti nebo příklady v buňkách (kruhy, čtverce, ovály atd.)
  - **vztahy** mezi nimi jsou znázorněny spojnicemi, šipkami a „spojovacími slovy“

Zdroj: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/projektove-vyucovani/pv-metody/metody-2>

